

Materiał dydaktyczny związany z darami i owocami Ducha Świętego oraz charyzmatami w programie katechezy biblijnej dla kandydatów do bierzmowania

Niniejszy artykuł z zakresu katechetyki materialnej przedstawia treści dydaktyczne związane z darami Ducha Świętego proponowane dla programu katechetycznego. Jest to już kolejna publikacja dotycząca tego tematu. W pierwszym artykule przedstawiono kierunkowe cele wychowawcze i poznawcze, materiał dydaktyczny odnoszący się do Ducha Świętego w Starym i Nowym Testamencie oraz formy i metody dydaktyczne, służące przekazowi treści nauczania dotyczącego osoby Ducha Świętego¹. Obecny artykuł przedstawia materiał dydaktyczny odnoszący się do darów i owoców Ducha Świętego oraz charyzmatów, proponowany dla przygotowywanego programu katechezy biblijnej dla kandydatów do bierzmowania, przeznaczonego do realizacji w parafii.

1. Dary Ducha Świętego

W działaniu Ducha Świętego rozróżnia się podwójny aspekt: natchnienie i dary. Natchnienie jest to Jego oddziaływanie na umysł i wolę człowieka. Do tego, aby człowiek był posłuszny natchnieniom, Duch Święty przygotowuje go, udzielając swoich darów². Święty Tomasz

BEATA STYPULKOWSKA – dr teologii, wykładowca Wyższego Instytutu Teologicznego w Częstochowie oraz pracownik Wyższego Seminarium Duchownego w Częstochowie.

¹ B. STYPULKOWSKA, *Treści dydaktyczne związane z Duchem Świętym w programie katechezy biblijnej dla kandydatów do bierzmowania*, VeC 11 (2018), 283-312.

² R. JASIAK, *Dary Ducha Świętego*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin – Kraków 2002, 191.

z Akwinu podaje, że „dary to pewne doskonałości człowieka, przysposabiające go do podążania za natchnieniem Ducha Świętego”³.

Mesjasz w Księdze Izajasza jest stale napelniony Duchem Bożym i obdarzony Jego darami (Iz 11, 1-2; 61, 1). W Biblii Hebrajskiej występują następujące terminy: duch mądrości i rozumu (*rûah hokmāh ûbînāh*), duch rady i męstwa (*rûah ‘ecā ûgebûrāh*), duch umiejętności i bojaźni Jahwe (*rûah da ‘at w^ejir ‘at JHWH*). W słowniku interlinearnym przetłumaczono te terminy następująco: duch mądrości i rozumu, duch rady i mocy, duch wiedzy i bojaźni Pańskiej (Iz 11, 2)⁴.

Pierwsza para darów: duch mądrości i rozumu (*hokmāh* – mądrość, roztropność, biegłość, zmyślność⁵, mądrość Izraela wynikająca z pobożności (Iz 11, 2; Ps 90, 12; Prz 1, 2; Hi 12, 2)⁶; *ûbînāh* – rozum, rozumienie, rozeznanie (Iz 11, 2; Prz 1, 2; Dn 1, 20)⁷ przedstawia klasyczne złożenie dwóch rzeczowników w teologii mądrościowej i występuje jako motto w Prz 1, 2, zawierając ideał starotestamentalnego człowieka⁸. Mądrość w Starym Testamencie może oznaczać różne rzeczy i może odnosić się zarówno do Boga, jak i ludzi. W 1 Krl 5, 26 mądrość jest talentem dobrego rządzenia społecznością. Dar mądrości jest charyzmatem, którego Bóg udziela przywódcom ludu Bożego⁹. Duch mądrości bywa udzielany wodzom, sędziom i królom. Wzorem władcy mądrego jest Salomon (1 Krl 3, 4-15). W królu Salomonie podziwiano mądrość Bożą, która pozwalała mu znajdować rozwiązanie w najbardziej skomplikowanych kwestiach (1 Krl 3, 26)¹⁰. Królowa Saby przyjechała podziwiać mądrość Salomona

³ Św. TOMASZ Z AKWINU, *Suma Teologiczna* 1-2, q. 68 a. 3, t. 11, tłum. F.W. BednarSKI, London 1965, 224.

⁴ *Hebrajsko-polski Stary Testament. Prorocy. Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich*, oprac. A. Kuśmirek, Warszawa 2008, 775.

⁵ J. STRONG, *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów hebrajskich i aramejskich oraz kodami Baumgartnera*, Warszawa 2017, 333.

⁶ L. KOEHLER – W. BAUMGARTNER – J.J. STAMM, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, t. 1, red. naukowy wyd. pol. P. Dec, Warszawa 2008, 298. Słowniki podają pełną lokalizację, w niniejszym tekście podano tylko te miejsca, które wiążą się z darem Ducha Świętego.

⁷ J. STRONG, *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik*, 134; L. KOEHLER – W. BAUMGARTNER – J.J. STAMM, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, 118.

⁸ T. BRZEGOWY, *Księga Izajasza, rozdziały 1-12, Wstęp-przekład z oryginału-komentarz*, Częstochowa 2010, 614.

⁹ Tamże, 614.

¹⁰ Tamże.

(1 Krl 10, 1-13), przez co sama okazała się mądrą kobietą. Duch rozumu oznacza bystry umysł, który potrafi rozwiązywać teoretyczne trudności¹¹. Salomon prosił Boga o rozum, aby mógł dobrze zrozumieć prawo po to, by w poszczególnych przypadkach mógł jasno rozróżnić dobro od zła i na podstawie dobrze interpretowanych norm wydawać słuszne wyroki (1 Krl 3, 11)¹². Dawid życzy Salomonowi, by Bóg udzielił mu roztropności i rozumu, aby umiał przestrzegać prawa Pańskiego (1 Krn 22, 12). Mądrość Salomona przejawiała się w sądeniu (1 Krl 3, 15-28), w sprawowaniu rządów (1 Krl 4, 1-8), w budowie świątyni (1 Krl 5, 15 – 8, 66), w polityce zagranicznej (1 Krl 9, 26 – 10, 3). Przypisywano mu autorstwo kilku ksiąg biblijnych (Ps 72; 127; Prz 1, 1; Koh 1, 1; Pnp 1, 1; Mdr 7-9)¹³. Nowy Testament przedstawia Salomona jako przodka Jezusa (Mt 1, 6-16). Jezus jednak go przewyższa (Mt 6, 28-29; 12, 42; Łk 11, 31; 12, 27; Dz 7, 47). Jezus jest nazwany Mądrością Boga (Mt 23, 34; Łk 11, 49; 1 Kor 1, 24)¹⁴. Dar mądrości sprawia, że człowiek jest zapatrzony w Boga i rzeczy Boskie (Ef 1, 17)¹⁵. Ten pierwszy dar jakby zawiera w sobie pozostałe. Mądrość, mająca swe źródło w Bogu, jest praktyczną umiejętnością wydawania sądu i rozróżniania dobra od zła¹⁶. Powołaniem mędrców biblijnych było udzielanie wskazań innym ludziom (Jr 18, 18)¹⁷. Wśród mędrców były kobiety z ludu, które szanowano za ich mądrość i zwracano się do nich po radę (Sdz 5, 29; 2 Sm 14, 2; 20, 16). Mędrzy na dworze królewskim, których głównym zadaniem było udzielanie panującym rad w sprawach politycznych (Prz 20, 18; 24, 6), objaśnianie snów (Iz 3, 3), podróże dyplomatyczne (Prz 22, 21; Syr 34, 11-12; 39, 4) pełnili także obowiązki pisarzy i urzędników (2 Sm 8, 16-18; 20, 23-25; 1 Krl 4, 1-6; 18, 16; 12, 13; 2 Krl 18, 18; 25, 19; Jr 36, 10-12; 52, 25; Dn 1, 4)¹⁸. Po upadku monarchii mędrzy zajmowali się badaniem Pisma (Syr 39, 1-2. 8) oraz wykładaniem go w domu nauki (Syr 51, 23; Prz 9, 1). Wzorem dworzanina rozumnego i mądrego jest Józef

¹¹ Tamże.

¹² Tamże.

¹³ A. SZEWCÓW – I. WERBIŃSKI, *Mądrość*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, 499.

¹⁴ Najsłynniejszą świątynię w Kościele wschodnim w Konstantynopolu nazwano Hagia Sofia (gr. Święta Mądrość). Była ona poświęcona Chrystusowi jako uosobieniu Mądrości Przedwiecznej. Por. A. A. SZEWCÓW – I. WERBIŃSKI, *Mądrość*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, 499.

¹⁵ R. JASIAK, *Dary Ducha Świętego*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, 192.

¹⁶ A. SZEWCÓW – I. WERBIŃSKI, *Mądrość*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, 498.

¹⁷ J. S. SYNOWIEC, *Mędrzy Izraela, ich pisma i nauka*, Kraków 1997, 58.

¹⁸ Tamże, 59.

Egipski (Rdz 41, 33)¹⁹. Dar rozumu oczyszcza rozum człowieka, aby mógł przenikać myśl Boga, z większym upodobaniem przyłgnąć oraz pozostać przy niej; człowiek wnika w prawo wieczne i nim się kieruje (Mt 11, 25; Ef 1, 18)²⁰.

Druga para darów: rada i męstwo (*‘ēcāh* – rada, zamysł, rada, która pochodzi od Boga – Iz 11, 2; Hi 12, 13; Prz 8, 14; Jr 32, 19²¹; *gebûrāh* – siła, moc, dzielność, potęga czynów Boga – Iz 11, 2; 1 Krn 29, 11. 12; 2 Krn 20, 6; Hi 12, 13; 26, 14; Ps 21, 13; 54, 1; 65, 6; 71, 18; 80, 2; 89, 13; 106, 8; 145, 11²²) odnoszą się bardziej do porządku praktycznego. Przetłumaczenie terminu *gebûrāh* jako „męstwo” nie całkiem oddaje sens terminu hebrajskiego, dlatego lepsze jest określenie „moc”²³. Wyposażony w dar rady Mesjasz będzie zdolny znaleźć najlepsze rozwiązanie w każdej sytuacji życiowej, zwłaszcza w sytuacji trudnej²⁴. Moc jest przymiotem samego Boga (Hi 12, 13; 16, 14)²⁵. Przyznanie tego daru Mesjaszowi jest bardzo znamienne i należy przyjąć, że prorok Izajasz miał przynajmniej niewyraźną ideę jego boskości, że w Mesjaszu Boska moc, a więc sam Bóg będzie mieszkał²⁶. Dar rady sprawia, iż człowiek jest kierowany przez Boga, wie, co ma czynić w konkretnych sytuacjach życia zgodnie z Bożym zamysłem (Ps 16, 7-9)²⁷. Dar męstwa jest darem, w którym Duch Święty przychodzi z pomocą słabości człowieka, umacniając jego wolę i sprawiając, że staje się wytrwały w dobrym postępowaniu (Rz 8, 26. 35-36; Ef 6, 16)²⁸.

Trzecia para darów: wiedza i bojaźń Boża (*da‘at* – wiedza, poznanie, postrzeżenie, rozeznanie, zrozumienie, mądrość – Iz 5, 13; 11, 2; Hi 35, 16; 38, 2; Ps 119, 66²⁹; *jir‘at* – bojaźń Boża, szacunek, nabożna

¹⁹ J.S. SYNOWIEC, *Mędrcy Izraela, ich pisma i nauka*, 59.

²⁰ R. JASIAK, *Dary Ducha Świętego*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, 192.

²¹ J. STRONG, *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik*, 832; L. KOEHLER – W. BAUMGARTNER – J.J. STAMM, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, 806.

²² J. STRONG, *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik*, 185; L. KOEHLER – W. BAUMGARTNER – J.J. STAMM, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, 163.

²³ T. Brzegowy, *Księga Izajasza, rozdziały 1-12*, 615.

²⁴ Tamże, 614.

²⁵ Tamże, 615.

²⁶ Tamże.

²⁷ R. JASIAK, *Dary Ducha Świętego*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, 192.

²⁸ Tamże.

²⁹ J. STRONG, *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik*, 247; L. KOEHLER – W. BAUMGARTNER – J. J. STAMM, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Sta-*

cześć, pobożność – Iz 11, 2. 3; 63, 17; Jr 32, 40; Ez 1, 18; Rdz 20, 11; Wj 20, 20; 2 Sm 23, 3; 2 Krn 19, 9; Ne 5, 15; Hi 4, 6; 6, 14; 15, 4; 22, 4; 28, 28; Ps 2, 11; 5, 7; 19, 9; 34, 11; 55, 5, 111, 10; 119, 38; Prz 1, 7. 29; 2, 5; 8, 13; 9, 10; 10, 27; 14, 26. 27; 15, 16. 33; 16, 6; 19, 23; 22, 4; 23, 17³⁰) streszczają całą religijną postawę człowieka. Wiedza oznacza poznanie, uznanie i zażyłość z Bogiem (Iz 1, 3; Oz 2, 22; 4, 1. 6; 6, 6)³¹. Bojaźń Boża nie oznacza lęku przed Bogiem, lecz głęboką cześć wobec Boga i oddanie się Bogu. Praktycznie przejawia się ona w dokładnym przestrzeganiu prawa Bożego. Etyka starotestamentalna przywiązuje do tej postawy fundamentalne znaczenie, upatrując w niej początek, a zarazem ukoronowanie mądrości (Prz 1, 7; Syr 1, 12; Hi 28, 28; Koh 12, 13; Ps 111, 10)³².

Pojęcie „siedmiu darów” Ducha Świętego występujące w katechizmach opiera się na fragmencie z Księgi Izajasza w wersji Septuaginty (Iz 11, 2-3)³³. Biblia Hebrajska wymienia sześć darów. Liczba siedem w Septuagincie wynika z tego, że powtarzający się w wierszach 2d i 3a hebrajski termin *jir'at* został przetłumaczony przez dwa określenia: pobożność *eusebeia* oraz bojaźń Boża *fobos Theou*³⁴. Dar pobożności wzbudza w człowieku głęboką cześć i uwielbienie dla Boga (Rz 12, 1; TT 2, 12; 1 P 2, 5)³⁵. Dar bojaźni Bożej to stan, który Duch Święty wlewa do ludzkiej duszy po to, aby utrzymać w niej należny szacunek wobec majestatu Pańskiego (Syr 1, 11-20; 2, 7-18; Prz 1, 7; Ps 111, 10)³⁶.

2. Owoce Ducha Świętego

Wyrażenie „owoc Ducha” jest metaforą stosowaną przez św. Pawła do opisu cnót, które ujawniają rzeczywistość życia w Chrystusie³⁷. Św. Paweł wymienia dziewięć owoców Ducha: miłość, radość, pokój,

rego Testamentu, 218.

³⁰ J. STRONG, *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik*, 467; L. KOEHLER – W. BAUMGARTNER – J.J. STAMM, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, 410.

³¹ T. BRZEGOWY, *Księga Izajasza, rozdziały 1-12*, 615.

³² Tamże; P. AUVRAY – P. GRELOT, *Bojaźń Boża*, w: *Słownik teologii biblijnej*, 89-92.

³³ *Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs*, Stuttgart 1979, 581.

³⁴ T. BRZEGOWY, *Księga Izajasza, rozdziały 1-12*, 613.

³⁵ R. JASIAK, *Dary Ducha Świętego*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, 192.

³⁶ Tamże, 192-193.

³⁷ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid, red. naukowa wyd. pol. K. Bardski, Warszawa 2010, 559.

cierpliwość, uprzejmość, dobroć, wierność, łagodność, opanowanie (Ga 5, 22-23). Cnoty te są przejawem działania Ducha w wierzących, są wyrażeniami znakami Ducha³⁸.

Na początku listy jest wymieniona miłość, jest ona najważniejszym elementem życia chrześcijańskiego³⁹. Miłość jest cechą Boga. Zbawca miłość Boga w Chrystusie znajduje się w centrum Ewangelii. Jej najwyższym wyrazem jest śmierć Chrystusa na krzyżu, będąca ofiarą za ludzkie grzechy (Rz 5, 8; Ef 2, 4-5; 2 Tes 2, 16; Ga 2, 20)⁴⁰. Miłość w życiu chrześcijańskim jest ważniejsza niż wszystkie charyzmaty. Wydaje się, że pozostałe wymienione owoce stanowią rozwinięcie pojęcia miłości⁴¹. W tekście Listu do Galatów występuje termin *agapē*, który oznacza miłość w sensie takiej postawy, jaką ma Bóg wobec ludzi; dobra wola; życzliwość w sensie decyzyjnym, a nie emocjonalnym; postawa świadczenia dobra komuś, kto na to dobro nie zasługuje⁴². Termin ten występuje również w hymnie o miłości w 1 Kor 13. Hymn o miłości jest dygresją w rozważaniach Pawła o charyzmatach. Najpierw autor podkreśla, że miłość jest warunkiem, który umożliwia właściwe korzystanie z charyzmatów. Następnie prezentuje przymioty miłości, czyniąc to na dwa sposoby – pozytywny i negatywny. Ostatecznie Paweł argumentuje, dlaczego miłość przewyższa inne dary i nigdy się nie kończy. Początkowo wymienia pięć charyzmatów, od których miłość jest ważniejsza: dar języków, prorocтво, wiara czyniąca cuda, rozdanie majątności, wydanie swojego ciała. Następnie wymienia aż piętnaście czasowników, które ukazują naturę miłości. Apostoł podkreśla, że miłość jest większa od wszystkich charyzmatów i jest wieczna. Zasadnicza różnica między miłością a darami duchowymi jest właśnie taka, że ta pierwsza nigdy nie ustaje. Charyzmaty znikną, miłość pozostanie. W zakończeniu hymnu Paweł posługuje się przenośnią zagadki i zwierciadła. Za ich pomocą ukazuje niedoskonałość obecnego poznania, które kontrastuje z przy-

³⁸ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 560.

³⁹ R. MOHRLANG, *Miłość*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 478.

⁴⁰ Tamże, 477.

⁴¹ Tamże, 478.

⁴² J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, Warszawa 2015, 5; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 3-4. O miłości do ludzi przez Osoby Boskie zob.: J 15, 9. 10. 13; Rz 5, 5. 8; 8, 35. 39; 2 Kor 5, 14; 13, 11. 13; Ef 1, 4; 2, 4; 3, 19; 1 J 3, 1. 16; 4, 7. 8. 9. 10. 16; o miłości przez ludzi: J 13, 35; Rz 13, 10; 16, 24; 1 Kor 16, 24; 2 Kor 2, 4. 8; 8, 7; Ef 1, 15; Kol 1, 4; 1 Tes 3, 12; 2 Tes 1, 3; 1 P 4, 8.

szłym poznaniem „twarzą w twarz”. Wiedza nie zniknie całkowicie, lecz stanie się wiedzą doskonałą⁴³.

Kolejnym greckim terminem jest *chara* – radość⁴⁴. Radość jest na liście owoców Ducha. Nawet w doświadczeniach chrześcijanie mogą zachować Bożą radość, która powstrzymuje ich od poddania się całkowitej rozpacz⁴⁵. Od słowa *chara* (radość) pochodzi termin *charismata* (dary duchowe)⁴⁶. W Ewangelii według św. Łukasza jest wzmianka o tym, że Jezus rozradował się w Duchu Świętym (Łk 10, 21). Św. Paweł wymienia też *eirēnē* – pokój, który oznacza także zgodę, bezpieczeństwo, harmonię, pokój między poszczególnymi ludźmi; według Dobrej Nowiny to stan relacji między Bogiem a wierzącym, w którym ten ostatni jest pewny swego zbawienia w Chrystusie; błogosławiony stan, do którego zostaną wprowadzeni ci, którzy złożyli w Chrystusie swoje zaufanie i w Nim wytrwali⁴⁷. Pokój jest darem Ojca, danym przez Syna. W Nowym Testamencie bywa synonimem zbawienia. Według proroków pokój charakteryzuje królestwo mesjańskie. Autentyczne życie chrześcijańskie charakteryzuje się Bożym pokojem, ponieważ wierni zachowują pokój z Bogiem (Rz 5, 1). Pokój jest ukojeniem, które udzielane jest chrześcijanom. W Kol 3, 15 wezwanie Pawła do pokoju przekracza indywidualne doświadczenie⁴⁸.

W kolejności występuje dalej sześć innych owoców Ducha. Należą do nich: *makrothymia*, *chrēstotēs*, *agathōsynē*, *pistis*, *prautēs* i *enkrateia*. *Makrothymia* oznacza cierpliwość, wytrwałość, stałość, wielkoduszność, wyrozumiałość⁴⁹. Cierpliwość jest pozytywną cechą łączącą

⁴³ M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Częstochowa 2009, 382.

⁴⁴ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 827; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 650. Zob. Mt 2, 10; 13, 20. 44; 25, 21. 23; 28, 8; Mk 4, 16; Łk 1, 14; 2, 10; 8, 13; 10, 17; 15, 7. 10; 24, 41. 52; J 3, 29; 15, 11; 16, 20. 21. 22. 24; 17, 13; Dz 8, 8; 12, 14; 13, 52; 15, 3; Rz 14, 17; 15, 13. 32; 2 Kor 1, 24; 2, 3; 7, 4. 13; 8, 2; Ga 5, 22; Flp 1, 4. 25; 2, 2. 29; 4, 1; Kol 1, 11; 1 Tes 1, 6; 2, 19. 20; 3, 9; 2 Tm 1, 4; Flm 1, 7; Hbr 10, 34; 12, 2. 11; 13, 17; Jk 1, 2; 4, 9; 1 P 1, 8; 1 J 1, 4; 2 J 1, 12; 3 J 1, 4.

⁴⁵ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 560.

⁴⁶ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, Rybnik 1998, 8.

⁴⁷ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 229; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 169. Zob. Mt 10, 34; Łk 1, 79; 12, 51; 19, 42; Dz 7, 26; 9, 31; Rz 3, 17; 14, 19; Ga 5, 22; Ef 2, 15; 4, 3; 1 Tes 5, 3; 2 Tm 2, 22; Hbr 7, 2; 11, 31; 12, 14; Jk 3, 18; 1 P 3, 11; 2 P 3, 14.

⁴⁸ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 560.

⁴⁹ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Po-*

w sobie niezłomność i wytrwałość⁵⁰. Cierpliwość lub wyrozumiałość jest cechą Boga (Ps 103, 8) i ma ją naśladować lud Boży (1 Kor 13, 4; Ef 4, 2; Kol 1, 11; 3, 12)⁵¹. *Chrēstotēs* – uprzejmość, szlachetność, dobroć moralna, prawość, dobroć, łagodność (Rz 2, 4; 3, 12; 11, 22; 2 Kor 6, 6; Ga 5, 22; Ef 2, 7; Kol 3, 12; Tt 3, 4)⁵². Duch Święty kształtuje w człowieku postawę łagodności lub łaskawości, która przejawia się jako miłość w działaniu. Łaskawość jest cechą miłosiernej postawy Boga oraz jego postępowania wobec grzeszników (Rz 2, 4; Ef 2, 7). Chrześcijanie winni naśladować łaskawość Boga przez okazywanie innym ludziom miłosierdzia, jakie sam Bóg im okazał (Ef 4, 32)⁵³. *Agathōsynē* – dobroć, życzliwość, prawość serca i życia (Rz 15, 14; Ga 5, 22; Ef 5, 9; 2 Tes 1, 11)⁵⁴. Dobroć zawiera w sobie hojność, a jej celem jest moralna doskonałość⁵⁵. *Pistis* – wierność, ufność, rzetelność, wiara, zaufanie do Boga wynikające z przekonania o prawdziwości Jego słowa (Mt 23, 23; Rz 3, 3; Ga 5, 22; 2 Tes 1, 4; 2 Tm 4, 7; Tt 2, 10)⁵⁶. Wierność może oznaczać także wiarę. Ponieważ Bóg jest wierny (Rz 3, 3), służący Mu ludzie także powinni być wierni, rzetelni i godni zaufania⁵⁷. *Prautēs* – łagodność, delikatność, cichość, uprzejmość, skromność (1 Kor 4, 21; 2 Kor 10, 1; Ga 5, 23; 6, 1; Ef 4, 2; Kol 3, 12; 2 Tm 2, 25; Tt 3, 2; Jk 1, 21; 3, 13; 1 P 3, 16)⁵⁸. Łagodność łączy siłę i pokorę. Tę łaskę duchową najlepiej pojmować jako pokorne dążenie do pełnienia woli Bożej⁵⁹. *Enkrateia* – opamiętanie, wstrzemięźliwość, umiarkowanie, panowanie nad sobą, cnota tego, kto panuje nad swoimi pragnieniami i namiętnościami, zwłaszcza

powskiego, 482; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 375. Zob. Rz 2, 4; 9, 22; 2 Kor 6, 6; Ga 5, 22; Ef 4, 2; Kol 3, 12; 1 Tm 1, 16; 2 Tm 4, 2; Hbr 6, 12; Jk 5, 10; 1 P 3, 20; 2 P 3, 15.

⁵⁰ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 560.

⁵¹ Tamże, 561.

⁵² J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 837; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 657.

⁵³ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 561.

⁵⁴ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 4; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 3.

⁵⁵ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 561.

⁵⁶ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 621; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 495-496.

⁵⁷ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 561.

⁵⁸ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 644; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 519.

⁵⁹ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 561.

pożądaniaми zmysłowymi (Ga 5, 23; Dz 24, 25; 2 P 1, 6)⁶⁰. Pojęcie opanowania wprowadził do etyki greckiej Sokrates. Do czasów Pawła było ono podstawowym elementem myśli hellenistycznej. Jego miejsce na końcu listy owoców Ducha być może oznacza, że podobnie jak miłość, pierwsza z cnót, jest wypełnieniem Prawa, tak chrześcijańskie opanowanie jest wypełnieniem wymagań etyki greckiej⁶¹.

Owoce Ducha Świętego charakteryzują człowieka duchowego. Dzięki nim w człowieku powoli formuje się Chrystus⁶². Owoce Ducha mają swoje bezpośrednie odniesienie do ośmiu błogosławieństw (Mt 5, 3-12; Łk 6, 20-23). Św. Augustyn połączył z błogosławieństwami dary Ducha Świętego⁶³. Życie według Ducha Świętego jest równoznaczne z życiem zgodnym z nauczaniem Chrystusa⁶⁴.

3. Charyzmaty

Dary duchowe Paweł określa terminem *charismata* lub *pneumatika*⁶⁵. Rzeczownik *charisma* pochodzi od słowa *charis* (łaska), które odnosi się do konkretnego znaku łaski. W takim właśnie znaczeniu stosuje je Paweł. *Pneumatika* wskazuje na dawcę darów, którym jest Duch Święty (*pneuma*) (Rz 15, 27; 1 Kor 2, 13; 9, 11; 12, 1; 14, 1; 15, 46)⁶⁶. Jednakże wyrazem charakterystycznym dla tekstów Pawła jest słowo *charisma*. Rzadko ono występuje w literaturze greckiej⁶⁷. W Nowym Testamencie zostało użyte siedemnaście razy, z czego szesnaście u św. Pawła: sześć razy w Liście do Rzymian (Rz 1, 11; 5, 15. 16; 6, 23; 11, 29; 12, 6)⁶⁸, siedem razy w Pierwszym Liście do Koryntian (1 Kor 1, 7; 7, 7; 12, 4. 9.

⁶⁰ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 221; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 154.

⁶¹ D.S. DOCKERY, *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 561.

⁶² T. PAIGE, *Duch Święty*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 164.

⁶³ ŚW. AUGUSTYN, *O kazaniu Pana na Górze* 4, 11, w: ŚW. AUGUSTYN, *O kazaniu Pana na Górze. Do Symplicjana o różnych problemach. Problemy ewangeliczne*, tłum. S. Ryznar – J. Sulowski, Warszawa 1989, 26-27.

⁶⁴ A. DENEKA, *Duch Święty*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, 225.

⁶⁵ M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 381.

⁶⁶ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 630; R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, 506; M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 385.

⁶⁷ G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 144.

⁶⁸ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 829.

28. 30. 31)⁶⁹, po jednym razie w Drugim Liście do Koryntian (2 Kor 1, 11)⁷⁰, Pierwszym Liście do Tymoteusza (1 Tm 4, 14)⁷¹ i Drugim Liście do Tymoteusza (2 Tm 1, 6)⁷² i jeden raz w Pierwszym Liście św. Piotra (1 P 4, 10)⁷³. Prawie połowa przypadków, w których Apostoł używa słowa *charisma*, dotyczy sposobu, w jaki Boża łaska ujawnia się wśród ludzi. Obejmuje ona tak różnorodne dary, jak życie wieczne (Rz 6, 23; por. Rz 5, 15. 16), specjalne przywileje dane Izraelowi (Rz 11, 29 odnoszący się do Rz 9, 4-5), celibat i małżeństwo (1 Kor 7, 7), wybawienie od niebezpieczeństwa śmierci (2 Kor 1, 11)⁷⁴. *Charisma* jest to łaska Boża, którą otrzymuje się bez żadnej własnej zasługi, jest to łaska bądź szczególny dar udzielony wierzącemu dla poszerzenia, budowania i umacniania wspólnoty jako żywego Ciała Chrystusa⁷⁵.

Charisma odnosi się również do działań Ducha Świętego będących darami duchowymi (1 Kor 1, 5. 7; 12, 4. 9. 28. 30. 31)⁷⁶. Należy do nich udzielanie natchnienia potrzebnego do wyrażenia myśli właściwymi słowami⁷⁷. Najbardziej spektakularnym z tych darów jest dar formułowania prorocत्व (1 Kor 12, 10; 14, 1-5. 39), obejmujący także udzielanie instrukcji, napomnień moralnych i objaśnianie przeróżnych zagadnień związanych z rozwojem danej wspólnoty (1 Kor 14, 3). Jest to jeden z najczęściej wymienianych darów Ducha. Umniejszanie tego daru czy nakładanie nań jakichś ograniczeń byłoby równoznaczne z „gaszeniem” Ducha (1 Tes 5, 19-20). Innym darem związanym z formułowaniem myśli jest dar poznania lub dar mądrości słowa (1 Kor 12, 8). Jeden z nich lub obydwa mogą wiązać się z pełnieniem funkcji nauczyciela (1 Kor 12, 28-29; 14, 19. 26). Darem pochodzącym od Ducha jest także umiejętność nauczania (1 Kor 12, 28-29; 14, 19. 26). Do darów związanych z natchnieniem należy dar formułowania modlitwy (1 Kor 14, 2. 14-19), dar mówienia językami i tłumaczenia ich (1 Kor 14, 1-5. 13-19. 39),

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Tamże.

⁷² Tamże.

⁷³ Tamże. Por. J-B. ALSAC, *Łaska chrztu w Duchu Świętym*, tłum. M. Szewc-Osiecka, Kraków 2018, 154; A. VANHOYE, *Le problème biblique des charismes après Vatican II*, w: *Vatican II bilan et perspectives vingt-cinq ans après (1962-1987)*, ed. R. Latourelle, t. 1, Montreal 1988, 442, przypis 2.

⁷⁴ G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 144.

⁷⁵ J. STRONG, *Grecko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów greckich i kodami Popowskiego*, 829.

⁷⁶ G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 144.

⁷⁷ T. PAIGE, *Duch Święty*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 166.

także dar śpiewania hymnów (1 Kor 14, 15. 26)⁷⁸. Darami duchowymi są także dary związane z uzdolnieniami nadprzyrodzonymi (wiara, uzdrawianie, cuda)⁷⁹ oraz czynności najbardziej prozaiczne, takie jak sprawy administracyjne czy działania charytatywne (1 Kor 12, 4-11; Rz 12, 6-8)⁸⁰.

Charyzmaty można podzielić na trzy grupy: znaki, pod jakimi Duch objawia się we wspólnocie wiernych; czynności wykonywane na rzecz innych; określone rodzaje posługi⁸¹. Celem charyzmatów jest zawsze budowanie wspólnoty jako ogółu, a także poszczególnych jej członków. Do znaków należą cuda, natchnione wypowiedzi, dar glosolalii. Do czynności wykonywanych na rzecz innych należą: nauczanie, pełnienie uczynków miłosierdzia, dar wspierania pomocą, dar rządzenia (Rz 12, 6-8)⁸². Określone posługi wymienione przez Pawła to apostołowie, prorocy, nauczyciele (1 Kor 12, 17-30)⁸³, pasterze, ewangelisci (Ef 4, 11)⁸⁴.

Fragment z 1 Kor 12-14⁸⁵ jest ważny w odniesieniu do nauki o charyzmatach. Celem listu jest skorygowanie określonych postaw, nie zaś udzielenie wskazówek. Przedmiotem napomnień Pawła jest kwestia języków, a także prawdziwej duchowości. Paweł najpierw podkreśla, że aby wspólnota trwała w jednym Duchu, potrzebna jest różnorodność (1 Kor 12, 4-30). Następnie Apostoł pisze, że żadne dary się nie liczą, jeśli człowiek nie kieruje się miłością (1 Kor 13, 1-13). W dalszych roz-

⁷⁸ Tamże.

⁷⁹ G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 147.

⁸⁰ T. PAIGE, *Duch Święty*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 166.

⁸¹ G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 150.

⁸² Fragment ten pojawia się w parenetycznej części listu, który odnosi się do konieczności wzajemnego służenia sobie i pełnienia różnych ról we wspólnocie chrześcijańskiej. Por. G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 149; Na temat Rz 12, 3-8 zob. J.B. ALSAC, *Łaska chrztu w Duchu Świętym*, 164-165.

⁸³ Paweł wymienia ponownie dary i rodzaje posługi. Apostoł rozpoczyna od osób (apostołowie, prorocy, nauczyciele), wymieniając je w pewnej kolejności: pierwsi, drudzy, trzeci. Czwarty i piąty dar (dar czynienia cudów i łaska uzdrawiania) określone są słowem *charismata* i stanowią powtórzenie z 1 Kor 12, 8-10. Szósty i siódmy dar (wspieranie pomocą i rządzenie) związane są z pełnieniem służby, wydają się dotyczyć tego, co w 1 Kor 12, 5 Paweł nazywa *diakonai* (rodzaje posługiwania). Por. G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 148-149.

⁸⁴ Funkcje te nie są określone słowem *charismata*. Paweł sugeruje, że funkcje apostoła, proroka, nauczyciela, ewangelisty, pasterza nadawane są przez Chrystusa. Por. G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 149.

⁸⁵ Na temat tych rozdziałów zob. M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 381-468; A. STONEK, *Charyzmaty. Aktywna obecność Boga w Kościele*, Kraków 2017; J.B. ALSAC, *Łaska chrztu w Duchu Świętym*, 158-163.

ważaniach stwierdza, że aby budować Kościół (1 Kor 14, 1-19. 26-33) i nawracać osoby z zewnątrz (1 Kor 14, 20-25), należy w duchu miłości wypowiadać się zrozumiale (1 Kor 14, 1-25) i zachowywać porządek (1 Kor 14, 26-40). W siedmiu różnych miejscach Paweł wymienia poszczególne charyzmaty, rodzaje posługi i formy służenia ludziom (1 Kor 12, 8-10. 28. 29-30; 13, 1-3. 8; 14, 6. 26)⁸⁶. Pawłowi nie chodzi o to, by wymienić dary duchowe jako takie, podając ich konkretna liczbę i rodzaj, ale o to, by uzmysłowić Koryntianom, że jest ich mnóstwo, dlatego nie powinni wyróżniać i faworyzować nadmiernie niektórych z nich⁸⁷.

Współczesny autor Alfred Jan Palla⁸⁸ na podstawie czterech tekstów św. Pawła (Rz 12, 6-8; 1 Kor 12, 8-11. 28-29; Ef 4, 11), w których występują listy darów duchowych, przedstawił podział darów na dwie większe grupy: dary słowne wyrażające się w słowach i dary pomocnicze wyrażające się w czynach (1 P 4, 11; Dz 6, 2-4)⁸⁹, a te z kolei ze względu na funkcje na trzy większe grupy: dary wspierające⁹⁰, dary spektakularne⁹¹ i dary zarządzania⁹². W katechezie biblijnej można zapoznać uczniów ze wszystkimi darami wymienionymi przez św. Pawła, zwracając szczególną uwagę na dary wspierające i dary zarządzania, które towarzyszą chrześcijaninowi w spełnianiu życiowych obowiązków. Jeżeli katecheta uzna to za słuszne, można również zapoznać uczniów z darami spektakularnymi, które głównie rozwijane są we wspólnotach charyzmatycznych.

⁸⁶ G.D. FEE, *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 147.

⁸⁷ Tamże.

⁸⁸ Alfred Jan Palla – Adwentysta Dnia Siódmego. Adwentyści Dnia Siódmego w Polsce od roku 1984 prowadzą dialog ekumeniczny z Kościołem katolickim. W 1999 roku w Domu Arcybiskupów Warszawskich przy ul. Miodowej 19 w Warszawie odbyło się spotkanie reprezentantów Rady Konferencji Episkopatu Polski ds. Ekumenizmu i przedstawicieli Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w RP. Podpisano wspólne *Oświadczenie*, w którym Kościół katolicki uznał, że adwentyści nie są sektą, natomiast adwentyści podkreślili, że z szacunkiem odnoszą się do Kościoła katolickiego. Od roku 1993 adwentyści są członkiem Towarzystwa Biblijnego. Przedstawiciele adwentystów uczestniczyli w ekumenicznym przekładzie Biblii. W programie katechezy biblijnej zdecydowano się na skorzystanie z publikacji A.J. Palla dotyczącej darów duchowych z tego względu, że uznano ją za wartościową, przy jednoczesnym braku podobnej pozycji, ukazującej całą gamę charyzmatów pod kątem praktycznym. A.J. Palla w latach 1986-2006 przebywał w USA, gdzie studiował biblistykę na Andrews University w stanie Michigan. Stopień naukowy doktora uzyskał w Fuller Theological Seminary w Kalifornii. Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Alfred_Palla, [23.11.2018].

⁸⁹ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 71-72.

⁹⁰ Tamże, 73-158.

⁹¹ Tamże, 159-264.

⁹² Tamże, 265-334.

Dary wspierające mają przekonywać do Chrystusa przez przykład życia. Występują one częściej niż dary zarządzania czy dary spektakularne⁹³. Należą do nich: dar zachęcania, dar modlitwy orędowniczej, dar miłosierdzia, dar dawania, dar usługiwania, dar pomocy, dar gościnności, dar dobrowolnego ubóstwa, dar celibatu, dar męczeństwa. Darami wyrażającymi się w słowach są dar zachęcania i dar modlitwy orędowniczej. Pozostałe należą do darów wyrażających się w czynach⁹⁴. Rozwijanie darów miłosierdzia, usługiwania, dawania, pomocy, gościnności można zalecić wszystkim chrześcijanom bez względu na ich życiowe powołanie. Dar dobrowolnego ubóstwa i celibatu cechują osoby konsekrowane, dlatego rozpoznawanie w sobie tych charyzmatów może świadczyć o powołaniu do szczególnej posługi w Kościele. Dar zachęcania i dar modlitwy orędowniczej wypływające z wrażliwości na potrzeby innych również mogą świadczyć o powołaniu do duszpasterstwa i posługi słowa lub do poświęcenia się Bogu w modlitwie.

Dar zachęcania (Rz 12, 6-8) jest specjalną zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych chrześcijan w celu pocieszenia, wspierania i napominania przy pomocy słowa Bożego⁹⁵. Greckie słowo *paraklisis*, które określa dar zachęcania, składa się z dwóch wyrazów: *para* – czyli „w pobliżu” oraz *klasis* – czyli „przywoływać”. Oznacza ono kogoś przywołanego do pomocy. Występuje w imieniu Ducha Świętego – Parakletos, które bywa tłumaczone jako „Pocieszyciel”⁹⁶.

Dar modlitwy orędowniczej (Dz 12, 5; Rz 8, 28; 11, 2) jest specjalną zdolnością, którą Duch Święty obdarza niektórych wierzących, aby regularnie i przez długie okresy czasu wstawiali się za innymi, otrzymując częste i specyficzne odpowiedzi na swe modlitwy⁹⁷. Słowo *huperentun-*

⁹³ Tamże, 73.

⁹⁴ Tamże, 71.

⁹⁵ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 83. Zob. Hi 4, 3-4; Prz 9, 8; 10, 17; 11, 14; 25; 12, 18; 25; 15, 28; 31; 16, 24; 17, 10; 20, 5; 25, 11-12; 26, 4-5; 27, 5-6; 9; 17; Mt 18, 15-18; Łk 3, 18; J 14, 26; 16, 13; Dz 2, 40; 4, 36; 11, 23; 14, 22; 15, 32; 16, 40; 18, 27; 20, 2; 31-35; Rz 12, 8; 15, 4; 31; 16, 17; 1 Kor 1, 4; 10; 14, 3; 31; 16, 17-18; 2 Kor 1, 3-7; 2, 7-8; 6, 1; 7, 6-7; 10, 1; 12, 9; Ga 6, 2; Ef 3, 16; 6, 22; Flp 4, 2; Kol 1, 28; 3, 16; 4, 7-11; 1 Tes 2, 11-12; 3, 12; 15; 4, 1; 13-18; 5, 11; 14; 2 Tes 3, 12; 1 Tm 2, 1; 4, 13-18; 6, 2; 2 Tm 2, 1-2; 25; 4, 2; TT 1, 9; 2, 6; 15; Hbr 3, 13; 10, 24-25; 13, 13; Jk 1, 22; 1 P 5, 1.

⁹⁶ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 85.

⁹⁷ Tamże, 108. Zob. Rdz 18, 16-33; 20, 7; 17; 25, 21; Wj 17, 8-13; 32, 32; Lb 14, 13-20; 21, 7; Sdz 21, 1-3; 1 Sm 7, 5-9; 15, 10-11; 1 Krl 13, 6; Est 4, 16; Hi 42, 10; Ps 24, 3-5; Iz 62, 6; Dn 9, 3-21; Mt 5, 44; 6, 5-13; 9, 37-38; Łk 2, 37; 6, 12; 22, 41-46; J 17, 1-26; Dz 7, 60; 12, 5-12; Rz 1, 9; 11, 2; 15, 30; 2 Kor 1, 10-11; 9, 12; Ef 6, 18-20; Flp 1, 3-6; 4, 2-3; Kol 1, 9-12; 2, 1; 4, 12-13; 1 Tes 1, 2; 5, 25; 2 Tes 3, 1; 1 Tm 2, 1-2; 8; 5, 5; 2

chano „oręduję” składa się z trzech członów: *huper* – „za kimś”, *en* – „w”, *tunchano* – „proszę”. Zawiera ideę wstawiania się w czyjejs intencji. Biblia używa go w odniesieniu do Ducha Świętego i Syna Bożego (Rz 8, 26; Hbr 7, 25)⁹⁸. Wstawianie się za innymi w modlitwie przynosi błogosławieństwo obu stronom, czego przykładem jest modlitwa Abrahama (Rdz 20, 7. 17) czy Hioba (Hi 42, 8. 10).

Dar okazywania miłosierdzia (Rz 12, 6-8) jest specjalną zdolnością, której Bóg udziela niektórym wierzącym, aby potrafili w praktyczny sposób okazać troskę pokrzywdzonym i cierpiącym⁹⁹. Dar ten polega nie tyle na słowach, co na czynach. Jest praktycznym wymiarem współczucia. Dar ten może być realizowany zarówno jednostkowo, jak i wspólnotowo. Okazywanie troski potrzebującym może dokonywać się jednorazowo lub stale, na przykład w formie pracy zawodowej. Może obejmować działalność charytatywną zakonów lub grup parafialnych albo pojedynczych rodzin. Do daru okazywania miłosierdzia zbliżony jest dar dawania (Rz 12, 6-8). Jest on specjalną zdolnością, jaką Bóg obdarza niektórych wierzących, aby potrafiąc umiejętnie gospodarować swoimi finansami, szczerze i ochotnie wspierali Jego dzieła¹⁰⁰. W Biblii często ukazane są niewiasty jako dokonujące szczególnych poświęceń dla Pana. Należą do nich Joanna, Zuzanna, Maria Magdalena i inne kobiety, które towarzyszyły Jezusowi i Dwunastu i usługiwały im ze swego mienia (Łk 8, 3), jak również kobieta z Betanii, która namaściła Jezusa drogocennym olejkiem na Jego pogrzeb (Mk 14, 3-9; Mt 26, 6-13; J 12, 1-). Osoby posiadające dar dawania często koordynują akcje charytatywne, a także same posiadają nierzadko zdolność zarabiania i gospodarowania pieniędzmi¹⁰¹.

Tm 1, 3; Flm 1, 4; Hbr 4, 14-16; 5, 7; 7, 25; 13, 18; Jk 5, 14-17; Ap 8, 3-5.

⁹⁸ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 111.

⁹⁹ Tamże, 74. Zob. Rdz 40-41; 43; Prz 11, 25; 12, 14; 14, 21; 24, 11; 25, 21-22; Mt 5, 7; 9, 13. 27; 10, 42; 18, 21-35; 20, 29-34; 25, 34-40; Mk 9, 41; 10, 46-52; 15, 21; Łk 4, 18-19; 6, 36; 10, 29-35; 17, 11-14; 23, 27-31. 42-43; Dz 9, 36; 11, 29; 16, 33-34; 20, 35; Rz 12, 8; 2 Kor 4, 1; 8, 4-8; Ga 6, 2; Flp 2, 27; 1 Tm 1, 12-16; 2 Tm 1, 16-18; Jk 1, 27; 2, 13-17; 5, 11; 1 P 2, 10; 3, 8; Jd 22-23.

¹⁰⁰ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 98. Zob. Wj 38, 8; 1 Krl 17, 12-15; 1 Sm 25, 18-27; 1 Krn 29, 1-19; Prz 3, 9-10; 11, 24; 28, 27; Koh 11, 1; Mal 3, 5. 8-10; Mt 5, 42; 6, 1-4. 19-21; 10, 8; Mk 10, 29-30; 12, 41-44; Łk 3, 11; 6, 38; 8, 1-3; 12, 48; 16, 1-13; 19, 1-8; 21, 1-4; 23, 55; 24, 10; J 3, 16; 12, 1-8; Dz 4, 34-37; 20, 35; Rz 1, 11; 12, 8. 13; 15, 25-26; 1 Kor 13, 3; 16, 1-2; 2 Kor 8-9; 11, 8; Ga 6, 6. 9-10; Ef 4, 28; Flp 4, 10-19; 5, 17-19; Jk 1, 27; 5, 1-6; 1 J 3, 17.

¹⁰¹ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 102.

Dar usługiwania (Rz 12, 6-8) jest specjalną umiejętnością, której Bóg udziela niektórym chrześcijanom, aby potrafili wyjść naprzeciw praktycznym potrzebom ludzi i Kościoła¹⁰². Paweł wymieniając dar usługiwania (Rz 12, 7) używa greckiego słowa *diakonia*, które odnosi się do wykonywania konkretnej pracy. Od niego wywodzi się też urząd diakona, opisany w Dziejach Apostolskich (Dz 6, 1-7). Usługiwanie innym nie przeszkadzało diakonom w korzystaniu również z innych darów, czego przykładem jest Szczepan, dający świadectwo przed Sanhedrynem (Dz 6, 6 – 7, 60), czy Filip, głoszący słowo Boże (Dz 8, 4-8. 26-40). Do daru usługiwania podobny jest dar niesienia pomocy (1 Kor 12, 28-29). Jest on zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych wierzących, aby potrafili wesprzeć współwierzących w ich zadaniach¹⁰³. Dobry przykład użycia tego daru stanowi opowiadanie o Churze i Aaronie, którzy podtrzymywali wzniesione w modlitwie ręce Mojżesza (Wj 17, 8-13). Dla Jeremiasza takim pomocnikiem był Baruch, jego sekretarz (Jr 36, 4). Służbę Pawła wspierali: Febe, Erast, Epafrodyt, Onezym (Rz 16, 2; Dz 19, 22; Flp 2, 25; Flm 11) i inni. Osoby z darem usługiwania koncentrują się na pracy, która jest do wykonania, natomiast ludzie z darem niesienia pomocy koncentrują się na osobach¹⁰⁴.

Dar gościnności (1 P 4, 9) jest szczególną zdolnością, którą Bóg daje niektórym chrześcijanom, aby umieli okazać Bożą miłość potrzebującym przez przyjaźń, troskę i gościnę¹⁰⁵. Jezus często odwiedzał w Betanii gościnny dom Łazarza, Marty i Marii (Łk 10, 38). Pierwsi chrześcijanie spotykali się w domu matki Jana Marka (Dz 12, 5-17). Paweł spotkał się z gościnnością ze strony Lidii (Dz 16, 15), nawróconego dozorcę więzienia (Dz 16, 34), Nimfasy (Kol 4, 15), Pryscylli i Akwili (1 Kor

¹⁰² Tamże, 91. Zob. Wj 31, 35; 35, 31-35; 2 Krl 22, 5-7; Mt 6, 1; 16, 27; 20, 26-28; 24, 45-47; 25, 34-40; Mk 15, 40-41; Łk 10, 38-42; 16, 10-13; 22, 26-27; J 13, 1-17; Dz 6, 1-7; 9, 36-39; 11, 29-30; 19, 22; Rz 12, 7; 16, 1; Ga 6, 2. 10; Kol 3, 22-24; 4, 7. 17; 2 Tm 1, 18; 4, 11; TT 3, 14; Hbr 1, 14; 3 J 1, 5.

¹⁰³ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 123. Zob. Wj 17, 8-13; 38, 8; 1 Sm 2, 22; 1 Krl 19, 21; Jr 36, 4; Mk 1, 31; 15, 41; Łk 5, 7; 8, 2-3; 10, 40; 23, 55-56; 24, 1; Dz 19, 22; Rz 8, 26; 16, 2; 1 Kor 12, 28; Ga 6, 2. 10; Flp 2, 25-28; 4, 3 Flm 13-16; Hbr 13, 16; Jk 1, 27.

¹⁰⁴ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 126.

¹⁰⁵ Tamże, 127. Zob. Rdz 18, 1-10; Joz 2, 1-6; Sdz 13, 1-21; 2 Sm 6, 10-12; 2 Krl 4, 8-13; 6, 23; 17, 9-24; 2 Krn 28, 14-15; Hi 31, 32; Iz 58, 7-8. 10-11; Mt 10, 11-15. 40-42; 25, 35-40; Łk 5, 29; 10, 5-8. 38-42; 14, 12-15; 19, 5-7; 24, 29-30; Dz 5, 42; 10, 6. 18; 16, 13-15. 33-34; 20, 20; 21, 8. 16; 28, 7; Rz 12, 13-21; 16, 1-2. 5. 23; 1 Tm 3, 2; 5, 10; 2 Tm 1, 16-18; Tt 1, 8; Flm 22; Hbr 11, 31; 13, 1-2; Jk 1, 27; 2, 25; 1 P 4, 9; 3 J 5-8; Ap 19, 9.

16, 19), mógł prosić o gościnę Filemona (Flm 22). W Księdze Rodzaju mamy opis gościny udzielonej przez Abrahama i Sarę trzem podróżnym, przez których sam Bóg nawiedził Abrahama (Rdz 18, 1-10). Autor Listu do Hebrajczyków daje za przykład postawę patriarchy (Hbr 13, 2). W Księdze Jozuego mamy przykład odważnej gościnności udzielonej przez Rachab (Joz 2). Apostoł Piotr wymienia gościnność jako duchowy dar (1 P 4, 9-11). Używa on terminu *filoksenia*, składającego się z dwóch członów *filo* – „miłuję” lub „okazuję przyjaźń” i *ksenos* – „obcy” lub „niespodziewany”. Gościnność, podobnie jak dar miłosierdzia, wyrasta ze współczucia do ludzi i miłości do Boga. Osoby z darem miłosierdzia same przeważnie udają się do potrzebujących, natomiast osoby z darem gościnności przyjmują potrzebujących u siebie. Wyraża się to w zapraszaniu do siebie sąsiadów, ludzi starszych i samotnych, podejmowaniem posiłkiem głodnych, adoptowaniem dzieci, przyjmowaniem uchodźców¹⁰⁶.

Darami charakteryzującymi życie konsekrowane są dary dobrowolnego ubóstwa i celibatu. Dar dobrowolnego ubóstwa (1 Kor 13, 3) jest specjalną zdolnością, której Bóg udziela niektórym wierzącym, aby potrafili wyrzec się dóbr materialnych i wygod dla bardziej skutecznej służby wśród ubogich¹⁰⁷. Posiadacze tego daru zwykle dużą wagę przywiązują do postu i modlitwy. Ubóstwo nie jest celem samym w sobie, nigdy nie występuje ten dar sam, lecz w powiązaniu z innymi darami¹⁰⁸. Dar celibatu (1 Kor 7, 7; Mt 19, 12) jest specjalną zdolnością, którą Bóg daje niektórym chrześcijanom, aby mogli skuteczniej służyć Bogu, niż byłoby to możliwe w stanie małżeńskim (Sdz 11, 34-40; Mt 3, 1-4; 19, 1-12; 1 Kor 7, 7-8. 32-35; 9, 5; 1 Tm 3, 1-4; 4, 1-3; 5, 3. 5; 2 Tm 2, 22)¹⁰⁹. Małżeństwo sprawia, że uwaga człowieka jest podzielona między Boga i współmałżonka, między sprawy Boże i domowe. Dlatego służba osób niezwiązanych związkiem małżeńskim może być bardziej efektywna (1 Kor 7, 32-35)¹¹⁰. Celibat, podobnie jak dobrowolne ubóstwo, zawsze występuje z innymi darami¹¹¹.

W szczególnych sytuacjach życiowych Bóg może udzielić daru męczeństwa. Dar męczeństwa (1 Kor 13, 3) jest specjalną zdolnością, którą

¹⁰⁶ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 130-136.

¹⁰⁷ Tamże 137. Zob. Mt 8, 20; 19, 21. 27-30; Mk 12, 41-44; Łk 3, 11; 12, 33-34; 14, 33; 16, 19-31; 18, 18-30; 1 Kor 13, 3; 2 Kor 6, 10; 8, 1-5. 9; 11, 27; 1 Tm 6, 10; Ap 2, 9.

¹⁰⁸ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 143.

¹⁰⁹ Tamże, 153.

¹¹⁰ Tamże, 155.

¹¹¹ Tamże, 157.

Bóg daje niektórym chrześcijanom, aby potrafili wydać dobre świadectwo wierze w Jezusa Chrystusa, nawet w obliczu śmierci¹¹². Taka sytuacja może obecnie wystąpić na terenach misyjnych, zwłaszcza w krajach muzułmańskich czy w Azji. Osoba, która posiada dar męczeństwa, często wybierze cierpienie i śmierć, nawet gdy istnieje droga ucieczki, jeśli ten akt wiary może wywyższyć Chrystusa lub dopomóc innym ludziom¹¹³.

Dary zarządzania są dane osobom, które pełnią rolę przełożonych czy liderów. Do takich osób należą kapłani, katecheci i animatorzy wspólnot chrześcijańskich. Uczniowie, którzy rozeznają swoje życiowe powołanie oraz zastanawiają się nad posługą w Kościele jako przedstawiciele duchowieństwa, osoby życia konsekrowanego czy katolicy świeccy, winni zapoznać się z tymi darami w ramach katechezy. Wśród darów zarządzania wyróżniamy: dar apostołstwa, dar duszpasterstwa, dar przewodzenia, dar ewangelizacji, dar administrowania, dar nauczania, dar misjonarstwa.

Dar apostołstwa (1 Kor 12, 28; Ef 4, 11) jest specjalną zdolnością i autorytetem, którym Bóg obdarza niektórych chrześcijan do kierowania Kościołami. Ustanowił Bóg w Kościele naprzód apostołów. Apostołowie jako założyciele Kościołów zajmowali wyjątkową pozycję w chrześcijaństwie. Pełnili oni również posługę proroków, objaśniając znaczenie przyjścia Chrystusa i Jego Ewangelii. Paweł twierdził, że podobnie jak inni apostołowie otrzymał objawienie Boże za pośrednictwem Ducha, aby mógł zrozumieć tajemnice Ewangelii (Ef 3, 1-9; 1 Kor 2, 6-16)¹¹⁴. Apostołowie przekazywali to objawienie innym zarówno ustnie, jak i za pomocą pism (Rz 16, 25-26; 1 Kor 2, 13; Ef 3, 3-4)¹¹⁵. Istnieje bliski związek między apostołem a prorokiem¹¹⁶. Darem apostołstwa cieszą się dzisiaj biskupi.

¹¹² Tamże, 144. Zob. Rdz 4, 8; 2 Krn 24, 19-21; Dn 3, 1-30; Mt 5, 10-12; 7, 13-14; 10, 21-25; Mk 8, 35; Łk 6, 26; 9, 23-26; J 21, 18-19; Dz 5, 40-41; 7, 54-60; 12, 1-5, 25; 14, 5-6; 15, 18-20; 16, 1-3, 19-25; 21, 13; Rz 12, 14; 16, 3-4; 1 Kor 13, 3; 2 Kor 1, 10; 4, 8-12; 6, 4-10; 11, 21-30; 12, 9-10; Kol 1, 24; Flp 1, 12-13, 19-24, 29; 2, 30; 1 Tm 6, 17-19; 2 Tm 3, 12; 4, 6, 16; Hbr 10, 32-34; 11, 4, 35-40; 1 P 2, 20-24; 3, 9, 17-18; 4, 14-16; Ap 2, 13; 6, 9-11; 7, 13-17; 11, 3-12; 12, 11; 14, 12-13; 15, 2-4; 17, 6; 18, 24; 19, 2.

¹¹³ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 151.

¹¹⁴ P.W. BARNETT, *Apostoł*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 44.

¹¹⁵ Tamże, 44.

¹¹⁶ C.A. EVANS, *Prorok, Paweł jako*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 659; F.H. AGNEW, *The Origin of the NT Apostle – Concept: A Review of Research*, „Journal of Biblical Literature” 105 (1986), 90-96.

Dar duszpasterstwa (Ef 4, 11) jest zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych chrześcijan, aby potrafili przejąć długoterminową odpowiedzialność za duchowy rozwój grupy wierzących. Darem duszpasterstwa cieszą się dzisiaj prezbiterzy.

Dar przewodzenia (Rz 12, 8) jest zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych wierzących, aby potrafili prowadzić i motywować chrześcijan do realizacji wizji zgodnej z wolą Bożą¹¹⁷. Posiadacze tego daru mają za sobą zwolenników oraz wpływ, nawet wtedy, gdy nie piastują oficjalnego stanowiska czy urzędu. Wierzący z tym darem inspirują i wydobywają z ludzi to, co najlepsze dla wspólnego dobra. Potrafią dojrzeć potrzeby oraz potencjał ludzi i organizacji. W oparciu o nie planują strategię, komunikują wizję, inicjują działania, rozwiązują problemy¹¹⁸. Darem przewodzenia cieszą się animatorzy wspólnot chrześcijańskich. Przewodzenie nie jest tożsame z administrowaniem. Administrowanie jest zorientowane na rozporządzanie ludźmi i środkami. Przywódcy przedstawiają wizję, natomiast administratorzy organizują szczegóły służące jej wykonaniu¹¹⁹.

Dar administrowania (1 Kor 12, 28) jest zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych chrześcijan do efektywnego organizowania i koordynowania wydarzeń, ludzi, materiałów i informacji (Rdz 41, 41-45; Wj 18, 13-26; Prz 11, 14; 24, 3-4; Mk 13, 34; Łk 14, 28-30; Dz 6, 1-7; 15, 7-12; 1 Kor 12, 28; 1 Tes 5, 12-13; 1 Tm 5, 17; Tt 1, 5; Ap 18, 17)¹²⁰. Administratorzy potrafią znaleźć odpowiednich ludzi do wykonania poszczególnych zajęć, a także kierować różnymi wysiłkami, aby zmierzały do realizacji celu¹²¹.

Dar ewangelizacji (Ef 4, 11) jest zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych wierzących, aby potrafili się dzielić Ewangelią tak, by ludzie stawali się uczniami Jezusa (J 1, 35-37; 20, 31; Łk 3, 18; Dz 5, 20. 42; 8, 5-6. 12. 26-40; 11, 20; 14, 7. 15. 21; 16, 6-10; 20, 21; 21, 8; Rz 10, 15; Ga 1, 8. 16. 23; Ef 2, 17; 3, 4-9; 4, 11; Kol 1, 28; 4, 6; 2 Tm 4, 5; 1 P 1, 25)¹²². Przykładem osoby obdarzonej tym darem jest diakon Filip (Dz

¹¹⁷ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 283. Zob. Wj 32, 32-34; Joz 1, 1-9; Sdz 4-5; 1 Krl 12, 7; Prz 11, 14; Mk 9, 35; 10, 35-45; Łk 9, 51; 14, 11; 22, 25-26; J 13, 13-17; Dz 7, 10; 15, 6-7; 20, 17-36; Rz 12, 8; Flp 2, 5-11; 1 Tes 5, 12-13; 1 Tm 3, 4-5. 12; 5, 17; 1 P 5, 3; Hbr 13, 7. 17. 24.

¹¹⁸ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 287-288.

¹¹⁹ Tamże, 287.

¹²⁰ Tamże, 306.

¹²¹ Tamże, 310.

¹²² Tamże, 294.

8, 26-40). Ewangelizator udaje się z Dobrą Nowiną do niewierzących, a jego działalność przynosi owoce w postaci nawróceń. Pasją osób z darem ewangelizacji jest nawiązywanie kontaktów z przypadkowo spotykanymi ludźmi¹²³.

Dar nauczania (1 Kor 12, 28) jest specjalną zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych chrześcijan, aby potrafili rozumieć i skutecznie wyjaśniać słowo Boże, prowadząc ludzi do przyjęcia go¹²⁴. Nauczanie wymaga znajomości Biblii, czasochłonnych przygotowań i stałego studium. Przydatna jest też znajomość dydaktyki. Darem nauczania cieszą się katecheci, ale nie tylko oni. Dla niektórych osób najbardziej efektywną drogą nauczania jest pisanie artykułów i książek. Ewangelizator przyprowadza nowe osoby do Kościoła, nauczyciel wprowadza je w lepsze poznanie słowa Bożego, zaś duszpasterz czuwa nad ich duchowym rozwojem¹²⁵.

Dar misjonarstwa (Ef 3, 8) jest specjalną zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych wierzących, aby potrafili posługiwać się swymi duchowymi darami wśród ludzi o odmiennej kulturze niż rodzinna w celu przekazania im Dobrej Nowiny (Rdz 41, 41-45; Mt 28, 19-20; Mk 16, 15; Dz 8, 4; 9, 15; 13, 2-3; 14, 21-27; 15, 1-31; 20, 4; 22, 21; Rz 10, 14-15; 1 Kor 9, 19-23; 10, 31-33; 2 Kor 11, 25-28; Ga 2, 1-3. 7-14; Ef 3, 1. 7-8)¹²⁶. Większość ludzi wzrasta w tej samej kulturze i raczej nie chciałaby spędzić życia w obcym środowisku, szczególnie gdy wiąże się to z gorszymi warunkami bytowymi. Misjonarze bez większego wysiłku potrafią się zaaklimatyzować w odmiennej kulturze. Szybko uczą się języka oraz obyczajów i po niedługim czasie czują się jak w ojczyźnie¹²⁷.

Dary spektakularne nie są tak częste jak dary zarządzania czy dary wspierające. Ich rozwój następuje zwykle we wspólnotach charyzmatycznych. Należą do nich: dar wiedzy, dar mądrości, dar wiary, dar czynienia cudów, dar prorokowania, dar mówienia językami, dar wykładania języków, dar rozróżniania duchów i dar uzdrawiania. Darami wyrażającymi się w słowach są dar wiedzy, dar mądrości, dar prorokowania, dar mówienia językami i dar wykładania języków. Darami wyrażającymi się

¹²³ Tamże, 303.

¹²⁴ Tamże, 311. Zob. 2 Krn 17, 7-9; Ezd 7, 10; Neh 8, 2-9; Mt 28, 19-20; Mk 1, 22; J 6, 45; 14, 5-7; Dz 5, 41-42; 8, 30-35; 13, 1; 15, 35; 18, 11. 25-26; 20, 20; 28, 30-31; Rz 12, 7; 15, 4; 1 Kor 4, 6; 12, 28. 29; Ef 4, 11; Kol 1, 28; 3, 16; 1 Tm 1, 7; 3, 2; 4, 13; 5, 17; 2 Tm 2, 24; 3, 16; TT 1, 11; 2, 12; Hbr 5, 12-14.

¹²⁵ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 317-318.

¹²⁶ Tamże, 319.

¹²⁷ Tamże, 331.

w czynach są dar wiary, dar czynienia cudów, dar rozróżniania duchów i dar uzdrawiania¹²⁸.

Dar słowa wiedzy (1 Kor 12, 8) jest pochodzącą od Boga zdolnością daną niektórym chrześcijanom do otrzymywania, odkrywania, rozumienia i kategoryzowania prawd Bożych¹²⁹. Słowo wiedzy oznacza słowo wypowiedziane pod natchnieniem, dające zrozumienie otaczającej rzeczywistości w pewnym jej wycinku i rodzące w konsekwencji określone zachowania¹³⁰. Dar ten obejmuje zarówno wiedzę objawioną bezpośrednio przez Ducha Świętego, jak i wiedzę wyuczoną pod Jego kierownictwem metodami tradycyjnymi (1 Kor 13, 2; 14, 6)¹³¹ w rezultacie systematycznych studiów. Rozwinięcie tego daru wymaga szczególnego wyczulenia się na głos Ducha Świętego podczas studium, przygotowań i przedstawiania materiału. Sprzyja temu systematyczne studium biblijne i medytacja nad słowem¹³².

Dar słowa mądrości (1 Kor 12, 8) jest zdolnością, którą Bóg daje niektórym z wyznawców, aby potrafili zastosować biblijne prawdy i wskazać na rozwiązania zgodne z zamysłem Ducha Świętego¹³³. Mowa mądrości służy lepszemu poznaniu woli Bożej (Ef 3, 16-19). Dar ten często towarzyszy ludziom, którzy opracowują podręczniki czy artykuły zawierające rozwiązania różnych problemów lub pomagające lepiej zrozumieć sprawy duchowe. Dar mądrości tym różni się od daru wiedzy, że dar wiedzy służy przede wszystkim odkrywaniu różnych aspektów prawdy i analizowaniu jej, zaś dar mądrości służy praktycznemu zastosowaniu wiedzy w konkretnej sytuacji¹³⁴. Mądrość przyjęła postać Me-

¹²⁸ Tamże, 71.

¹²⁹ Tamże, 165. Zob. Wj 3, 5-7; 1 Sm 10, 1-22; 2 Sm 12, 1-10; 1 Krl 14, 1-6; 19, 15-18; 2 Krl 2, 5; 4, 27; 5, 20-27; 6, 9-12. 32; Hi 33, 15-18; Ps 16, 7; Prz 2, 6; 3, 5-8; Mt 10, 19-20. 27; 16, 16-17. 22-23; 17, 27; 21, 6; Mk 2, 6-8; 14, 12-16; Łk 1, 1-4. 39-45. 77; 2, 25-35; 22, 10-12; J 1, 45-50; 2, 24-25; 4, 16-26; Dz 5, 1-11; 9, 10-11; 10, 1-6. 9-33; 16, 18. 28; 18, 9; 20, 29. 30; 21, 10-12; 27, 22-26; 1 Kor 2, 11. 14; 8, 1.2; 12, 8; 13, 8-12; 2 Kor 8, 7; 11, 6; Kol 2, 2-3; Flp 3, 8.

¹³⁰ A. SIOŃEK, *Charyzmaty*, 63.

¹³¹ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 167.

¹³² Tamże, 173.

¹³³ Tamże, 176. Zob. Rdz 40-41; 1 Sm 16, 15-23; 17, 5-16; 25, 17-33; 1 Krl 3, 5-9. 16-28; 12, 6-7; 22, 1-16; 2 Krn 1, 6-13; Prz 2, 6; 3, 5-7; 4, 7; 15, 24; Hi 12, 12-13; Jr 9, 22-23; Dn 2, 19. 27-30; Mt 10, 27; 22, 15-22; Mk 11, 27-33; Łk 13, 17; 14, 6; 21, 12-15; J 8, 2-11; Dz 6, 3. 10; 9, 10-16; 11, 28-30; 15, 1-31; 27, 10-26; Rz 1, 19-23; 1 Kor 1, 21-24. 30; 2, 1-13; 12, 8; 2 Kor 8, 7; Ef 1, 16-19; Kol 3, 16-17; Jk 1, 5; 3, 15-18; 2 P 3, 15-16.

¹³⁴ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 183.

sjasza, nie jest tylko dodatkiem do kerygmatu krzyża, do Bożego planu zbawienia. Mądrość przez głoszenie Ukrzyżowanego wprowadza człowieka w doświadczenie objawiania się Ducha i mocy. Jest konieczna do ogłaszania dzieła Bożego w obecnym czasie, stanowi bowiem rozpoznanie działania samego Boga w historii zbawienia, której centrum jest ukrzyżowany Mesjasz. Mądrość składa się z dwóch zamierzonych w Chrystusie elementów: głoszenia prawdy krzyża i doświadczenia Ducha i mocy¹³⁵.

Dar wiary (1 Kor 12, 9) jest specjalną zdolnością, którą otrzymują niektórzy wierzący, aby rozpoznać, co Bóg pragnie uczynić w przyszłości i zaufać Jego obietnicom bez względu na okoliczności¹³⁶. Wiara jest niezbędna w życiu chrześcijanina, ale gdy mowa jest u Pawła o darze wiary (*pistis*), nie chodzi o wiarę zbawiającą, jaka charakteryzuje każdego chrześcijanina, ale o wiarę rodzącą się z doświadczenia spotkania z Bogiem w określonych sytuacjach życiowych (1 Kor 13, 2), zdolnej czynić cuda (Mk 9, 23; 11, 23; Mt 17, 20), nadzwyczajnej, będącej wyrazem bezgranicznego zaufania Bogu¹³⁷. Kiedy człowiek otrzymuje dar wiary zaczyna działać, zarówno wypowiadając otrzymane w wierze słowa, jak i podejmując określone czyny¹³⁸. Jak wszystkie inne dary ma wywyżżyć Jezusa Chrystusa. Dar wiary związany jest z przeżyciem, które polega na nieograniczonej ufności i przekonaniu, że Bóg zadziała, kiedy człowiek znajdzie się w konkretnej potrzebie (1 Krl 18)¹³⁹. Gdy człowiek prosi Boga o coś, co jest zgodne z Jego wolą, Bóg go wysłucha (Mt 7, 11)¹⁴⁰. W Biblii jest bardzo dużo przykładów ludzi wiary. W katechezie warto przeanalizować 11 rozdział Listu do Hebrajczyków, poświęcony ludziom wiary¹⁴¹.

¹³⁵ A. SIOŃEK, *Charyzmaty*, 59-60.

¹³⁶ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 185. Zob. Lb 13; Pwt 1; Joz 6, 20; 1 Sm 17, 1-54; 1Krl 17, 1; 18, 41-45; 2 Krl 7; Dn 3, 17-18; 6, 17-29; Mt 7, 7-11; 8, 5-13; 9, 29; 14, 25-31; 15, 22-28; 17, 20; 18, 19; 21, 18-22; Mk 2, 1-12; 9, 23-24; 10, 27; 11, 22-24; Łk 1, 20. 37; 7, 2-10; 8, 40-56; 11, 42-44; 14, 28-30; J 11, 39-44; 14, 12-14; 15, 7; 16, 23-24; Dz 6, 5; 11, 22-24; 27, 21-25; Rz 4, 18-22; 8, 31; 12, 3; 1 Kor 12, 9; 13, 2; 2 Kor 5, 7; 8, 7; Ga 3, 9; Hbr 10, 37-39; 11; 12, 2; Jk 5, 15-18; 1 J 5, 4. 14.

¹³⁷ M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 392; Z. RADZIWOŁEK, *Dary Ducha Świętego w życiu chrześcijanina. Studium biblijne na podstawie Corpus Paulinum*, Legnica 2006, 174.

¹³⁸ A. SIOŃEK, *Charyzmaty*, 64.

¹³⁹ Z. RADZIWOŁEK, *Dary Ducha Świętego w życiu chrześcijanina*, 174.

¹⁴⁰ Tym, co dobre, jest Duch Święty – por. Łk 11, 13.

¹⁴¹ B. STYPUŁKOWSKA, *Biblijne przykłady ludzi wiary i modlitwy w zastosowaniu katechetycznym*, „Polonia Sacra” 19 (2015) 3 (40), 117-139.

Dar czynienia cudów (1 Kor 12, 10) jest specjalną zdolnością manifestującą się w dziełach, jakie stały się możliwe jedynie dzięki mocy Boga, przekraczające naturalne zrozumienie człowieka, przynosząc Bogu chwałę i kierując uwagę ludzi na Jego prawdy¹⁴². Ten dar można określić jako dzieła pełne mocy, cudowne dzieła, wielkie dzieła. To wyrażenie używane jest na oznaczenie tych objawów Ducha, które ukazują moc Boga¹⁴³.

Dar prorokowania (Rz 12, 6; 1 Kor 12, 10) jest specjalną zdolnością, którą Bóg daje niektórym wierzącym, aby głosili Jego zamysły w oparciu o słowo Boże¹⁴⁴. Prorokowanie polega na wypowiedaniu słowa lub wyroczni ujawnionej przez Boga z inicjatywy i dzięki natchnieniu Ducha Świętego. Proroctwo jest dane w odpowiedzi na potrzeby wspólnoty chrześcijańskiej i dotyczy przewodnictwa, kierunku, zbudowania, zachęty, pociechy lub świadectwa i ostatecznie wskazuje na Tego, kto dał ten dar¹⁴⁵. Gdy ktoś posługuje się darem proroctwa, wówczas Duch Święty pobudza go i daje światło jego umysłowi¹⁴⁶. Yves Congar OP mówiąc o prorokach w Kościele, wskazał, że charakteryzuje ich szczególne poznanie rzeczy Bożych, poznanie lub misja odnoszące się do realizacji planu Bożego oraz przepowiadanie przyszłości, rozumiane również jako

¹⁴² M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 395; Z. RADZIWOŁEK, *Dary Ducha Świętego w życiu chrześcijanina*, 179; A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 202. Zob. Wj 7-11; 14, 21-31; 15, 22-27; 17, 1-7; Pwt 34, 11; Joz 10, 12-15; Sdz 15, 14-15; 16, 28-30; 1 Sm 12, 17-18; 1 Krl 13, 1-6; 17, 1-6; 18, 20-45; 2 Krl 2, 8. 14. 19-22; 4, 6, 1-7; 19, 35; 20, 1-11; 1 Krn 21, 26; Mt 7, 22; 14, 15-21; Mk 4, 35-41; 6, 5; 9, 39; Łk 8, 22-25; J 2, 1-12; 6, 15-21; 10, 31-39; 14, 20; 20, 30-31; Dz 1, 8; 2, 22; 4, 33; 5, 12. 17-42; 6, 8; 8, 5-7. 13; 9, 36-42; 12, 5-10; 13, 4-12; 14, 3; 15, 12; 16, 25-40; 19, 11-20; 20, 7-12; 28, 1-6; Rz 15, 18-19; 1 Kor 2, 4; 4, 20; 12, 10. 28-29; 2 Kor 12, 12; Ga 3, 5; 2 Tes 2, 9; Hbr 2, 4.

¹⁴³ Z. RADZIWOŁEK, *Dary Ducha Świętego w życiu chrześcijanina*, 178; Y. CONGAR, *Wierzę w Ducha Świętego. „Panem jest Duch i daje życie” (2 Kor 3, 17)*, t. 2, tłum. L. Rutkowska, Warszawa 1995, 208-225.

¹⁴⁴ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 212. Zob. Lb 12, 6-8; Pwt 13, 2-6; 18, 20-22; 1 Sm 10, 2-10; 1 Krl 13, 1-33; 22, 6-28; 2 Krl 7, 1-20; 2 Krn 20, 20; 24, 19-20; Prz 30, 6; Dn 1, 17; 10, 5-21; Jr 14, 14-15; 20, 7-8; 23, 22; 26, 4-15; 27, 9-10; Ez 12, 25; Am 3, 7; Jl 3, 1; Mt 3, 1-12; 7, 15-23; 10, 27. 41; 11, 7-11; 24, 11. 24; Łk 1, 67-79; 2, 36; 24, 25. 27; J 7, 7; Dz 2, 17-18; 3, 22-24; 11, 27-28; 13, 1; 15, 32; 21, 9-11; Rz 10, 15; 12, 6; 1 Kor 11, 5; 12, 10. 28-29; 13, 9; 14, 1. 3. 6. 22. 29-33; 2 Kor 12, 1-4; Ef 1, 17; 4, 11; 1 Tes 5, 20-22; 1 Tm 1, 18; 1 J 4, 1; 2 P 1, 19-21; 2, 1-3; Ap 1, 3. 10. 17; 10, 9-11; 16, 13; 18, 24; 19, 10. 20; 20, 10; 22, 6. 18-19.

¹⁴⁵ C.M. ROBECK, *Proroctwo, prorokowanie*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, 652.

¹⁴⁶ M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 397.

intuicje rzeczy skrytych czy też mających nadejść¹⁴⁷. Wspomniany autor zwrócił uwagę na to, że prorokiem można nazwać kogoś, kto z urzędu pełni funkcję nauczycielską w Kościele¹⁴⁸, a więc biskupa i uczestniczącego w tym charyzmacie katechetę.

Darami związanymi z językami jest dar mówienia językami i dar wykładania języków. Pierwszy z nich (1 Kor 12, 10. 28) jest specjalną zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych chrześcijan, aby mogli modlić się i przekazywać poselstwa od Boga w języku, którego się nie uczyli (Mt 7, 22-23; Mk 16, 17; Dz 2, 1-13; 10, 44-46; 11, 15-17; 19, 1-7; Rz 8, 26; 1 Kor 12, 10; 12, 28-30; 13, 1. 8; 14, 2-23. 27-28. 39; Ef 6, 18; Jud 20)¹⁴⁹. Egzegeci dyskutują, czy chodzi zawsze o konkretny, istniejący i rozpoznawalny język, czy może raczej o jakiś rodzaj ekstatycznej mowy¹⁵⁰. Dar wykładania języków (1 Kor 12, 10) jest natomiast specjalną zdolnością, którą Bóg obdarza niektórych chrześcijan, aby potrafili zinterpretować poselstwo usłyszane w nieznanym języku (Łk 24, 27; Dz 10, 46; 1 Kor 12, 10. 30; 14, 5. 13-19. 26-28)¹⁵¹.

Dar rozróżniania duchów, rozeznania duchów (1 Kor 12, 10) jest zdolnością, jaką Bóg daje niektórym wierzącym, aby potrafili odróżnić to, co pochodzi od Boga, od tego, co od Niego nie pochodzi (Hi 4, 12-16; 2 Krl 6, 15-17; Mt 16, 16-17. 22-23; Mk 9, 25; Dz 5, 1-5; 8, 9. 18-23; 13, 8-11; 16, 16-18; 17, 10-11; 18, 24-26; 1 Kor 2, 13-14; 12, 10; 14, 29; 2 Kor 11, 13-15; 1 Tm 4, 1; Tyt 1, 10; 1 J 4, 1-6; 2 P 2, 1-3; Hbr 5, 14; Ap 2, 2)¹⁵². Rozeznanie to dawane przez Ducha przekonanie co do wypowiedzianego słowa, przekraczające logiczną i racjonalną analizę, choć jej nie pomijające. Przekonanie to dotyczy stwierdzenia, czy dane natchnione słowo rzeczywiście pochodzi od Ducha i jakie ma ono znaczenie dla tych, do których zostało skierowane¹⁵³. Rozróżnianie dotyczy najczęściej sfery praktycznej i jest pomocne w podejmowaniu istotnych decyzji¹⁵⁴. Dar rozróżniania, podobnie jak słowa wiedzy czy mądrości,

¹⁴⁷ Y. CONGAR, *Prawdziwa i fałszywa reforma w Kościele*, tłum. A. Ziernicki, Kraków 2001, 218-228.

¹⁴⁸ Tamże, 219.

¹⁴⁹ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 228.

¹⁵⁰ M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 398; Y. CONGAR, *Wierzę w Ducha Świętego. Duch Święty w „ekonomii”*. Objawienie i doświadczenie Ducha, t. 1, tłum. A. Paygert, Warszawa 1995, 208-225.

¹⁵¹ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 245.

¹⁵² Tamże, 249.

¹⁵³ A. SIOŃEK, *Charyzmaty*, 69-70.

¹⁵⁴ M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 397.

może być rezultatem sytuacyjnego objawienia lub wiedzy skumulowanej w efekcie studiów i doświadczeń, która pozwala na zdrowy osąd. Dobra znajomość Biblii i klarowne zrozumienie Ewangelii pozwala służyć tym darem¹⁵⁵.

Dary uzdrawiania (1 Kor 12, 9. 30) są specjalną zdolnością daną przez Boga niektórym wierzącym do przywracania zdrowia Jego mocą¹⁵⁶. Charyzmaty uzdrowień są darami ukazującymi łaskawość Boga wyrażoną w działaniu. Charyzmaty te nie są dawane osobom, które mają być uzdrowione, ale tym, których Bóg chce użyć dla uzdrowienia innych. Występująca u św. Pawła liczba mnoga (charyzmaty) sugeruje, że nie ma jednego uzdrowiciela dla wszystkich chorób; po drugie wskazuje na wspólnotowy charakter usługiwania tymi darami; wreszcie, wydaje się sugerować, że nie jest to stałe obdarowanie chrześcijan, stała dyspozycja do uzdrawiania, lecz że każde uzdrowienie jest darem samym w sobie, dar jest udzielany przez Boga wtedy, gdy jest potrzebny. Udzielenie charyzmatu uzdrowienia jest za każdym razem suwerennym działaniem Ducha. Istotą charyzmatu uzdrowienia nie jest uzdrowienie samo w sobie, ale objawienie mocy Ducha¹⁵⁷.

Wszystkie charyzmaty służą wspólnocie wierzących. Katechizowani winni być przekonani, że również oni posiadają dary duchowe, udzielone im przez Boga. Okres przygotowujący do przyjęcia sakramentu bierzmowania jest szczególnym czasem na poznawanie charyzmatów i otwieranie się na Ducha Świętego, by te charyzmaty przyjąć i nimi służyć w Kościele. Katecheza o Duchu Świętym nie powinna ograniczać się tylko do wiedzy na temat Ducha Świętego, ale powinna mieć także wymiar praktyczny, egzystencjalny, polegający na współpracy z Duchem Świętym¹⁵⁸.

¹⁵⁵ A.J. PALLA, *Poznaj swoje dary duchowe*, 259.

¹⁵⁶ Tamże, 261. Zob. Rdz 3, 3-5; Wj 15, 26; 20, 2-5; Pwt 7, 12. 15; 18, 9-24; Joz 6, 18; 2 Krl 5, 14-16; 10, 26-28; 20, 1-11; Ps 30, 2-3; 103, 3; 107, 19-20; Prz 17, 22; Jr 17, 14; Mt 4, 23-24; 7, 22-23; 8, 16; 9, 20-22. 32-33; 10, 8; 12, 22-32; 15, 22-28; 17, 14-21; 26, 51-56; 28, 20; Mk 1, 21-28. 32-34; 2, 10; 3, 10-12. 27; 5, 1-20; 8, 22-26; 9, 14-29. 38-40; 16, 17-18; Łk 4, 29. 41; 6, 19; 8, 2; 9, 1-2; 10, 9; 10, 17-20; 11, 24-26; J 5, 1-14. 19; Dz 3, 2-8; 5, 15-16; 8, 5-7; 10, 38; 14, 8-10; 16, 16-18; 19, 13-19; 26, 18; 28, 8-9; Rz 16, 20; 1 Kor 7, 20-22; 10, 19-21; 12, 9. 28; 2 Kor 1, 10; 2, 11; 6, 14-15; 10, 3-5; Ef 4, 27-32; 6, 10-18; 1 Tm 4, 1-2; Jk 5, 14-16; 1 P 2, 24; 1 J 3, 8; 4, 1-4; 3 J 2; Ap 12, 10-11.

¹⁵⁷ M. ROSIK, *Pierwszy List do Koryntian*, 393; A. SIOŃEK, *Charyzmaty*, 65-66; Y. CONGAR, *Wierzę w Ducha Świętego*, 208-225.

¹⁵⁸ J. BOROWICZ, *Przygotowanie bezpośrednio młodzieży w Polsce do sakramentu bierzmowania*, 226; M. FALK, *Przygotowanie do sakramentu bierzmowania w katechezie szkolnej w oparciu o wybrane podręczniki do religii*, w: *Dzisiejszy bierzmowany*.

Zakończenie

Tematyka związana z Duchem Świętym jest oczywista w materiale dydaktycznym katechezy przygotowującej młodzież do przyjęcia sakramentu bierzmowania. Zarówno teksty biblijne ze Starego Testamentu ukazujące ludzi Bożych – sędziów i proroków, działających pod natchnieniem Ducha Świętego, oraz fragmenty z Ewangelii przedstawiające Jezusa Chrystusa działającego w mocy Ducha Świętego, jak i teksty o przejawach Ducha Świętego u chrześcijan, a więc o darach, owocach i charyzmatach – przybliżają uczniom prawdę związaną z rzeczywistością sakramentu bierzmowania. Jednakże należy zaznaczyć, że katecheza o Duchu Świętym nie może się ograniczać jedynie do przekazania wiadomości biblijnych na ten temat. W przygotowaniu ucznia do przyjęcia sakramentu bierzmowania o wiele ważniejsza jest jego dyspozycja wewnętrzna i umiejętność współdziałania z Duchem Świętym. Przygotowanie do przyjęcia sakramentu bierzmowania wówczas będzie owocne, gdy udział w spotkaniach katechetycznych nie będzie tylko spełnianiem obowiązku „na zaliczenie”, ale będzie świadomym wyborem katechizowanego.

Didactic Material Referring to Concerning the Gifts and the Fruits of the Holy Spirit, as well as the Charisms in the Program of Biblical Catechesis for Confirmation Candidates Summary

The present paper reflects on the educational content concerning the activity of the Holy Spirit in the Christian's life proposed in a biblical catechesis program for confirmation candidates. This program, being currently prepared, is intended for realisation in parishes. First, the gifts and the fruits of the Holy Spirit are presented, then the charisms are discussed.

Preparation of young people for the sacrament of confirmation seems to be a particularly important task of the contemporary catechesis. There-

fore the presented publication, falling within the range of material catechetics, undertakes this task presenting author's own program proposal.

Słowa kluczowe: katecheza biblijna, katechetyka materialna, program katechezy biblijnej, dary i owoce Ducha Świętego, charyzmaty.

Keywords: biblical catechesis, material catechetics, program of biblical catechesis, gifts and fruits of the Holy Spirit, charisms.

Bibliografia

- Agnew F.H., *The Origin of the NT Apostle – Concept: A Review of Research*, „Journal of Biblical Literature” 105 (1986), 75-96.
- Alsac J-B., *Łaska chrztu w Duchu Świętym*, tłum. M. Szewc-Osiecka, Kraków 2018.
- Auvray P. – Grelot P., *Bojaźń Boża*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, tłum. K. Romaniuk, 89-92.
- Barnett P.W., *Apostoł*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid, red. naukowa wyd. pol. K. Bardski, Warszawa 2010, 40-46.
- Brzegowy T., *Księga Izajasza, rozdziały 1-12, Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Częstochowa 2010.
- Congar Y., *Prawdziwa i fałszywa reforma w Kościele*, tłum. A. Ziernicki, Kraków 2001.
- Congar Y., *Wierzę w Ducha Świętego. Duch Święty w „ekonomii”. Objawienie i doświadczenie Ducha*, t. 1, tłum. A. Paygert, Warszawa 1995.
- Deneka A., *Duch Święty*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin – Kraków 2002, 223-226.
- Dockery D.S., *Owoc Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid, red. naukowa wyd. pol. K. Bardski, Warszawa 2010, 559-561.
- Evans C.A., *Prorok, Paweł jako*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid, red. naukowa wyd. pol. K. Bardski, Warszawa 2010, 659-661.
- Falk M., *Przygotowanie do sakramentu bierzmowania w katechezie szkolnej w oparciu o wybrane podręczniki do religii*, w: *Dzisiejszy bierzmowany. Problemy i wyzwania*, red. J. Stala, Kielce 2005, 202.
- Fee G.D., *Dary Ducha*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid, red. naukowa wyd. pol. K. Bardski, Warszawa 2010, 144-152.
- Hebrajsko-polski Stary Testament. Prorocy. Przekład interliniarny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich*, oprac. A. Kuśmirek, Warszawa 2008.
- Jasiak R., *Dary Ducha Świętego*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin – Kraków 2002, 191-193.

- Koehler L. – Baumgartner W. – Stamm J. J., *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, t. 1, red. naukowy wyd. pol. P. Dec, Warszawa 2008.
- Mohrlang R., *Miłość*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid, red. naukowa wyd. pol. K. Bardski, Warszawa 2010, 477-480.
- Paige T., *Duch Święty*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, red. G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid, red. naukowa wyd. pol. K. Bardski, Warszawa 2010, 159-167.
- Palla A.J., *Poznaj swoje dary duchowe*, Rybnik 1998.
- Radziwołek Z., *Dary Ducha Świętego w życiu chrześcijanina. Studium biblijne na podstawie Corpus Paulinum*, Legnica 2006.
- Robeck C.M., *Proroctwo, prorokowanie*, w: *Słownik teologii św. Pawła*, G.F. Hawthorne – R.P. Martin – D.G. Reid, red. naukowa wyd. pol. K. Bardski, Warszawa 2010, 652-659.
- Rosik M., *Pierwszy List do Koryntian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Częstochowa 2009.
- Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs*, Stuttgart 1979.
- Sionek A., *Charyzmaty. Aktywna obecność Boga w Kościele*, Kraków 2017.
- Strong J., *Hebrajsko-polski i aramejsko-polski słownik Stronga z lokalizacją słów hebrajskich i aramejskich oraz kodami Baumgartnera*, Warszawa 2017.
- Stypułkowska B., *Biblijne przykłady ludzi wiary i modlitwy w zastosowaniu katechetycznym*, „Polonia Sacra” 19 (2015) 3 (40), 117-139.
- Stypułkowska B., *Treści dydaktyczne związane z Duchem Świętym w programie katechezy biblijnej dla kandydatów do bierzmowania*, VeC 11 (2018), 283-312.
- Synowiec J.S., *Mędrcy Izraela, ich pisma i nauka*, Kraków 1997.
- Szewców A. – Werbiński I., *Mądrość*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin – Kraków 2002, 498-500.
- Św. Augustyn, *O kazaniu Pana na Górze, Do Symplicjana o różnych problemach, Problemy ewangeliczne*, tłum. S. Ryznar – J. Sulowski, Warszawa 1989, 21-130.
- Św. Tomasz z Akwinu, *Suma Teologiczna*, t. 11, tłum. F.W. Bednarski, London 1965.
- Vanhoye A., *Le problème biblique des charismes après Vatican II, w : Vatican II bilan et perspectives vingt-cinq ans après (1962-1987)*, ed. R. Latourelle, t. 1, Montreal 1988, 441-467.